

POŻEGNANIE

Prof. Andrzej Zbiński 1926–2013

8 października po długiej chorobie zmarł nasz Profesor, doc. dr hab. Andrzej Zbiński, dyrektor CMM w latach 1991-2001. Archeolog i historyk, absolwent Uniwersytetu Łódzkiego, od 1955 r. związany był z Gdańskiem, przez wiele lat kierując badaniami archeologicznymi w Instytucie Archeologii i Etnologii gdańskiego oddziału PAN. W 1962 r. obronił pracę doktorską „Port gdański na tle miasta w X-XIII w.”, natomiast podstawą uzyskania habilitacji stała się synteza analityczna „Gdańsk w okresie panowania królów polskich i książąt pomorskich od IX do XIII w.”, opublikowana w I tomie „Historii Gdańska” pod redakcją Edmunda Cieślaka. Badania naukowe kontynuował jako dyrektor CMM, organizując osiem ekspedycji dokumentacyjno-konserwatorskich na stanowisko archeologiczne w Dzierzgoniu-Świętym Gaju, zajmując się problematyką wyprawy św. Wojciecha do Prus (co zwińczyła inicjatywa zbudowania rekonstrukcji łodzi św. Wojciecha z okazji obchodów milenium Gdańska), a także tworząc bądź współtworząc wystawy: „Udział Polaków w wojnie rosyjsko-japońskiej na morzu w latach 1904-1905”, prezentowanej w CMM w 1999 r. (był też współautorem książki pod tym samym tytułem), „Polska nad Bałtykiem” na EXPO 1998 w Lizbonie, „Polska morska” na EXPO 2000 w Hamburgu i Wilhelmshaven oraz „Lech Bądkowski. Twarzą do przyszłości”, przygotowanej w CMM w 20. rocznicę podpisania Porozumień Sierpniowych. Jednocześnie dał się poznać jako sprawny organizator: w trakcie Jego kadencji została zakończona rozbudowa głównej siedziby CMM na Ołowiance, która powiększyła się o budynki Dużej i Małej Dąbrowy, przeprowadzono remont Żurawia, Bramy Żuławskiej i statku-muzeum „Dar Pomorza”, dla którego zabiegał o suchy dok. Charakterystyczny dla Niego styl zarządzania, bazujący na zaufaniu wobec pracowników i pozostawianiu im dużego marginesu swobody, a przy tym podchodzenie bez obaw do nowych wyzwań i śmiałych pomysłów sprawiły, że nasza instytucja bez tarć przechodziła modernizację w trudnych latach budowy nowego systemu społeczno-politycznego, dorównując tempu zewnętrznych przemian i otwierając się na rodzące się możliwości.

Pasja aktywności społecznej i politycznej, odziedziczona po ojcu, senatorze II RP, uwidoczniła się w wielu działaniach prof. Zbińskiego – dla nas bardzo ważna była podwójna kadencja prezesa Oddziału Pomorskiego Stowarzyszenia Muzealników Polskich, która upłynęła pod hasłem integracji środowiska, dbałości o prestiż społeczny zawodu muzealnika i łagodzenia konfliktów na linii muzea-władze samorządowe.

Pożegnaliśmy naszego dyrektora 11 listopada na gdańskim cmentarzu Srebrzysko. Wcześniej, w kościele pw. św. Katarzyny – tam, gdzie prof. Zbiński dokonał jednego ze swych najważniejszych odkryć archeologicznych, identyfikując grób gdańskiego astronoma Jana Heweliusza – odbyła się msza święta, celebrowana przez ks. arcybiskupa Tadeusza Gołowskiego. W naszym imieniu nad grobem poprzedniego dyrektora przemówił Jego następca, dr Jerzy Litwin, który swoje wystąpienie zakończył słowami:

Dziś, kiedy żegnamy naszego Profesora, pragniemy wyrazić podziękowanie za to, że tak pomyślnie wprowadził nas w XXI stulecie. Zapewniamy też, że my, pracownicy Centralnego Muzeum Morskiego i członkowie Towarzystwa Przyjaciół naszej instytucji, będziemy Pana zawsze pamiętać, jako osobę niezwykle prawą i perfekcyjną w działaniu, a jednocześnie wrażliwą na losy i niedole ludzi. Dziękujemy za przekazywane nam często myśli, które zawierały wiele akcentów patriotycznych i troskę o przyszłość naszej ojczyzny, ukochanego miasta i polskiej gospodarki morskiej. Pozostanie Pan, Panie Dyrektorze, w naszej pamięci na zawsze.

Dyrektor CMM Andrzej Zbiński z Prymasem Polski Józefem Glempem i ks. arcybiskupem Tadeuszem Gołowskim rozmawiają z autorem książki o św. Wojciechu Tadeuszem Jabłońskim (Pawłem Dziańszem) – w trakcie uroczystości milenijnych, w oczekiwaniu na przybycie rekonstrukcji łodzi św. Wojciecha. Fot. Ewa Meksiak

Dyrektor Andrzej Zbiński otwiera autorską wystawę „Lech Bądkowski. Twarzą do przyszłości” w 2000 r. Fot. Ewa Meksiak

Byliśmy niezwykle dumni, gdy w 2011 r. nasz były dyrektor otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Gdańska „za tworzenie gdańskiego społeczeństwa obywatelskiego oraz wybitne osiągnięcia naukowe”. Fot. Bernadeta Galus

Dr Jerzy Litwin w imieniu pracowników CMM żegna długoletniego dyrektora naszej instytucji. Fot. Bernadeta Galus

Ludzie w cieniu Tablic

Zapowiedzią ekspozycji wieńczącej tegoroczny plan wystawieniczny CMM: „21. Dekalog Solidarności” była premiera filmu dokumentalnego „Ludzie w cieniu Tablic” i towarzysząca jej konferencja prasowa. 21 października w Spichlerzach na Ołowiance media i zaproszeni goście mieli możliwość spotkać się z bohaterami wydarzeń lat 1980-1981, związanych z powstaniem Tablic 21 Postulatów *Solidarności* i zachowaniem ich jako dokumentu świadomości i aktywności społecznej tamtych czasów. Na premierę filmu przybył współtwórca Tablic Maciej Grzywaczewski, który wraz z niezującym już Arkadiuszem Rybickim spisał zredagowane przez Bogdaną Borsewicz postulatory Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego na dwóch płytach ze sklejki, a następnie zawiesił nad bramą Stoczni Gdańskiej, by komunikowały cele strajkujących. Obecni byli także pracownicy CMM – Mirosław Brucki, który wykonał kopię Tablic, Wiesław Urbański, inicjator ukrycia oryginału (na własnym strychu) w momencie wybuchu stanu wojennego oraz Dariusz Chełkowski, pomagający w przewiezieniu Tablic z CMM do miejsca przechowania. Z ekranu przemówili natomiast Lech Wałęsa i Bogdan Borsewicz, bohaterowie wydarzeń Sierpnia 1980 roku. W filmie wykorzystano także nagrania archiwalne, m.in. wypowiedź Arkadiusza Rybickiego oraz Waldemara Dąbrowskiego, który jako minister kultury działał na rzecz wpisania Tablic na listę UNESCO „Pamięć Świata”. Oprócz historii Tablic opowiedzianej przez jej uczestników, film zawiera też rekonstrukcje wydarzeń, w których – obok aktorów zawodowych – zagraли pracownicy CMM. Scenariusz filmu jest dziełem Grzegorza Karbowskiego, który wraz z Wojciechem Ostrowskim także go wyreżyserował, konsultantem historycznym był dr hab. Aleksander Hall (gościliśmy go także na premierze), a współproducentami Video Studio Gdańsk oraz CMM – produkcję z naszej strony sygnowali Patryk Klein, Jadwiga Klim i Wojciech Ronowski. Fragmenty filmu pokazywane będą na przygotowywanej ekspozycji, która powstanie z okazji przypadającej w bieżącym roku dziesiątej rocznicy wpisania Tablic z postulatami Sierpnia '80 na listę UNESCO „Pamięć Świata”.

Prace na wraku „Douglasa”

Na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego zespół archeologów-płetwonurków CMM, we współpracy z Instytutem Morskim i specjalistyczną firmą nurkową „Nemo” z Katowic, przeprowadził prace podwodne na wraku bombowca Douglas A-20, pochodzącego z czasów II wojny światowej. Wrak znaleziony został przez Instytut Morski na wysokości Rozewia. Leży na głębokości 14 metrów, z dobrze zachowaną częścią środkową kadłuba ze skrzydłami. W trakcie trwających od 14 do 24 października prac pozostałości samolotu oczyszczono z półtora-metrowej warstwy piasku, wykonano kompletną dokumentację archeologiczną stanowiska, a wrak przygotowano do wydobywania na powierzchnię. Jednak ze względu na niesprzyjające warunki (uciążliwa martwa fala) zrezygnowano z podniesienia zachowanej części kadłuba, przekładając to przedsięwzięcie na wiosnę przyszłego roku. Zebrano natomiast i przekazano do pracowni konserwatorskiej CMM zabytki ruchome, m.in. zegary z pulpitu pilota i wyposażenie kabiny tylnego strzelca. Na wrak „Douglasa” czeka Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie, gdzie zabytek zostanie zakonserwowany i zrekonstruowany. Warto wspomnieć, że do naszych czasów zachowało się w kolekcjach muzealnych jedynie 11 samolotów tego typu, w tym 3 w Europie. Ze względu na duże zainteresowanie mediów, CMM zorganizowało 29 października konferencję prasową, w trakcie której przedstawiono przebieg prac oraz pokazano wydobyte z dna zabytki.

Współpraca z Akademią Marynarki Wojennej

Rektor-komendant Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni kontradm. dr inż. Czesław Dyrz oraz dyrektor CMM dr inż. Jerzy Litwin podpisali 29 października porozumienie o współ-

pracy naukowej, kulturalnej i środowiskowej obu instytucji. Ma ona obejmować organizację i prowadzenie działalności naukowo-badawczej w dziedzinie nauk humanistycznych i społecznych, a w szczególności prowadzenie wspólnych projektów badawczych oraz ich współfinansowanie i zgłaszanie do konkursów. Przewidziano także wzajemne zapraszanie na konferencje naukowe i seminaria na zasadach preferencji, udostępnianie zbiorów bibliotecznych i informowanie o realizowanych projektach badawczych, wymianę materiałów edukacyjnych oraz wspieranie rozwoju naukowego pracowników obu instytucji i wszystkich zainteresowanych. Nadzór nad realizacją porozumienia ze strony CMM sprawuje Wojciech Ronowski, kierownik Zespołu ds. Historii Techniki Morskiej i Rzecznej. Podobne porozumienie z Akademią Marynarki Wojennej podpisali także w imieniu Towarzystwa Przyjaciół CMM jego prezes, dr Fryderyk Tomala i wiceprezes Teresa Boguszewska.

WSPÓŁPRACA Z ZAGRANICĄ

Dziedzictwo morskie Polski i Norwegii

Pierwsze robocze spotkanie partnerów projektu „Morskie dziedzictwo kulturowe Polski i Norwegii. Wymiana doświadczeń i dobrych praktyk. Projekt zachowania i promocji materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego związanego ze skutnictwem” odbyło się w CMM w dniach 21-25 października. Bierzymy w nim udział wraz z Hardanger & Voss Museum z Utne oraz Norweskim Dyrektoriatem Dziedzictwa Kulturowego (Riksantikvaren) z Oslo. Na spotkanie przybyli także dwaj przedstawiciele Centrum Szkutniczego z Gratangen na północy Norwegii. W czasie narady omawiano zadania przewidziane w projekcie, z których do najważniejszych zaliczyć można wymianę doświadczeń z zakresu tradycyjnego skutnictwa i powroźnictwa w obu krajach. Jeszcze w tym roku czterech pracowników CMM odbędzie dwutygodniowe staże szkoleniowe w Norwegii. Ponadto dzięki wymianie doświadczeń powstanie program edukacyjny oparty o rzemiosła morskie, który zostanie wdrożony w instytucjach partnerów. Specjaliści z obu krajów opracują też wytyczne dla dokumentacji tradycyjnych łodzi i statków oraz – w ramach działań promocyjnych – wezmą udział w festiwalach morskich w Rostocku (RFN) i w Kątach Rybackich. Goście odwiedzili też Muzeum Zalewu Wiślanego w Kątach Rybackich – Oddział CMM, gdzie zapoznali się z lokalnymi tradycjami skutniczymi, żegluga i rybołówstwem na Zalewie Wiślanym. Projekt finansowany jest ze środków Mechanizmu Finansowego EOG (Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego) oraz funduszy MKiDN.

Konserwacja metalu i obiektów złożonych

Seminarium pt. „Konserwacja zabytków metalowych i obiektów złożonych” zostało zorganizowane 24 października przez Dział Konserwacji CMM we współpracy z przedstawicielem Grupy Roboczej Metalu ICOM-CC (International Council of Museums – Committee for Conservation) na Polskę. Było to pierwsze w Polsce seminarium pod patronatem ICOM-CC, a miało na celu m.in. stworzenie platformy współpracy i ułatwienie kontaktów między specjalistami zajmującymi się zabezpieczaniem metalowych obiektów zabytkowych. Przedstawione prezentacje ukazywały problemy, przed jakimi stają konserwatorzy zabytków metalowych oraz złożonych z metalu i innych materiałów (przywołano *casus* okrętu „Vasa”, którego konserwatorzy stwierdzili po latach, że sole żelaza, pochodzące na przykład z gwoździ, mają destrukcyjny wpływ zarówno na zakonserwowane drewno, jak i substancję konserwującą – PEG). Spotkanie było doskonałą okazją do podzielenia się wiedzą i doświadczeniem nabytymi w trakcie pracy na konkretnych obiektach, a także do dyskusji nad kierunkami pracy konserwatorskiej w przyszłości.